

กลวิธีการพูดเพื่อสันติในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์

A Speech for Peace Strategies

from Thailand's National Epic, Ramakien

ผศ.อำนาจ เอี่ยมสำอางค์

Asst.Prof. Amnat Iamsuang

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Faculty of Arts, Rajamangala University of Technology Phranakhon

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการเจรจาเพื่อสันติในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเจรจาเพื่อสันติในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ผลการวิจัยพบว่าบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีการใช้กลวิธีพูดหรือการเจรจาเพื่อสันติ ๔ วิธี เป็นวิธีทางบวก ๓ วิธี และวิธีทางลบ ๑ วิธี กลวิธีเจรจาเพื่อสันติทางบวก ๓ วิธี ได้แก่ ๑. การใช้กลวิธีทางการทูต ๒. การให้ข้อเสนอเพื่อยุติสงคราม และ ๓. การใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม ส่วนการใช้กลวิธีทางลบ คือการสื่อสารแบบใช้ฉันทนาแบบคุกคามหน้า ซึ่งทั้ง ๔ วิธีนี้ ไม่เป็นผลในการยุติสงครามระหว่างฝ่ายพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์

คำสำคัญ : กลวิธี, การพูดเพื่อสันติ, วรรณคดีรามเกียรติ์

Abstract

The objective of this research study, from the composition of King Bhuddha Yodfa Chulaloke, is to conduct a speech for peace strategies, and to investigate a speech for the purpose to find peace from drama. The documentary reserch Analysis is used in this study.

The finding's demonstrated that Ramakien's epic has 4 techniques for the negotiation of peace. The 3 positive techniques are diplomatic strategies, a proposal and a process of judgement to a peaceful solution. The negative techniques include acts of threatening. However, none of the techniques could stop the war between Rama and Ravana.

Keywords: Strategies, a speech for peaceful, Ramakien epic

ความนำ

“รามเกียรติ์” มาจากมหากาพย์รามายณะของอินเดีย พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงสันนิษฐานว่านิทานเรื่องพระรามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เดินทางออกจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้พร้อมกับการเดินทางของชาวอินเดียยุคแรกๆ ที่เดินทางเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ตั้งแต่ก่อนที่वालมีกัจะรณาคัมภีร์รามายณะ แล้วเรื่องนี้ก็ได้ทยอยตามกันมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรื่อย ๆ

ไทยได้รับเรื่องรามายณะหรือนิทานเรื่องพระรามเข้ามาในสังคมไทยได้มีการปรับเปลี่ยนและดัดเติมเรื่องรามายณะให้เข้ากับคติความเชื่อและบริบทสังคมไทยจนกลายเป็นรามเกียรติ์ฉบับไทย นิทานพระรามที่แพร่กระจายจากอินเดียเข้าไปในสังคมอื่น มักปรับเปลี่ยนตามวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ บางทีก็เปลี่ยนแปลงไปมากจนแทบไม่เหลือเค้าเดิม นอกจากนี้รามเกียรติ์ของไทยยังเป็นวรรณคดีที่ไทยรวบรวมมาจากคัมภีร์รามายณะของवालมีกัและนิทานเรื่องพระรามในแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยดัดแปลงปรุงแต่งเนื้อเรื่องและสาระสำคัญให้เข้ากับคติแบบไทยเพื่อความบันเทิงในการอ่านและการแสดงเป็นหลัก สังคมในโลกวรรณคดีเป็นสังคมเสมือนจริงที่มีโครงสร้างทางสังคมไม่แตกต่างกับสังคมจริงของมนุษย์ทำให้ตัวละครมีการสื่อสารระหว่างกัน วรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์” จึงเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วย มนุษย์ ฤๅษี ลิง ยักษ์ เป็นต้น ซึ่งตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์จะมีสถานะเป็นมนุษย์และรามเกียรติ์จะมีสถานะเป็นสังคมมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์วรรณคดีซึ่งนำความสมจริงไปสู่โลกวรรณคดี จะเห็นได้ว่าตัวละครในรามเกียรติ์มีการสื่อสารในสังคมรามเกียรติ์ที่ไม่แตกต่างกับสังคมมนุษย์ ย่อมทำให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ของตัวละครซึ่งนำไปสู่การสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกระหว่างกัน

เรื่องรามเกียรติ์นี้เป็นการทำสงครามระหว่างฝ่ายพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์ ซึ่งนำมาสู่การสูญเสียทั้งสองฝ่าย และในการทำสงครามแต่ละครั้งมักจะต้องมีบทเจรจาบทพูด เพื่อให้การสงครามเกิดขึ้น หรือให้สงครามยุติลง ซึ่งเป็นมิติที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งกลวิธีการพูดเพื่อสันติ ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ ศิวดล วราเอกศิริ^๑ ได้ศึกษาวิจัยวรรณกรรมเกี่ยวกับความสุภาพ และแนวคิดเรื่องหน้าที่กับการคุกคามหน้าของตัวละครในรามเกียรติ์ ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร ฉบับภาษาไทย ปีที่ ๓๓ โดยใช้หลักการสื่อสารตามหลักสุภาพของลีช (Politeness Principle - PP) ที่มีด้วยกัน ๖ ข้อ คือ

๑. หลักการผ่อนหนักเป็นเบา	๒. หลักการเอื้อเฟื้อ
๓. หลักชื่นชมยินดี	๔. หลักถ่อมตน
๕. หลักคล้อยตาม	๖. หลักเห็นใจ

^๑ ศิวดล วราเอกศิริศึกษา, วิจัยวรรณกรรมเกี่ยวกับความสุภาพ และแนวคิดเรื่องหน้าที่กับการคุกคามหน้าของตัวละครในรามเกียรติ์.วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร (ฉบับภาษาไทย ปีที่ ๓๓. ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๕- ๒๑๓

ซึ่งจะปรากฏเพียง ๕ ข้อ เท่านั้น โดยจะไม่ปรากฏหลักคล้ายตาม อันแสดงให้เห็นว่าสังคมรามเกียรติ์ที่ถือว่าเป็นสังคมในโลกวรรณคดีนั้น เป็นสังคมที่ตัวละครดำเนินการสื่อสารซึ่งใกล้เคียงกับสังคมมนุษย์จริง จึงทำให้เห็นถึงการสื่อสารของตัวละครได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในการสื่อสารแต่ละครั้ง ตัวละครในรามเกียรติ์จะสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำหรือภาษาที่สุภาพแต่เมื่อตัวละครสื่อสารกับตัวละครฝ่ายตรงข้าม ตัวละครจะใช้ถ้อยคำที่แสดงการคุกคามหน้าของตัวละครอื่นซึ่งจะปรากฏทั้งการคุกคามหน้าเชิงลบและการคุกคามหน้าเชิงบวกโดยส่วนใหญ่จะนิยมใช้วัจนกรรมตรง นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ ตัวละครในรามเกียรติ์ที่ถูกคุกคามหน้านั้น เสียหน้า จนนำไปสู่การสูญเสีย ศักดิ์ศรีและนำไปสู่การสงคราม ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่าในเรื่องรามเกียรติ์ได้แฝงแนวความคิดการเจรจาเพื่อสันติไว้หรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาบทสนทนาของตัวละครหลักในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการพูดเพื่อสันติ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้วิจัยจะศึกษาตอนสงครามใหญ่ที่ นันททยา ลำดวน^๒ ได้กล่าวว่า ตอนสงครามใหญ่ เริ่มเรื่องตั้งแต่พระรามออกจากเมืองไปจนทศกัณฐ์ล้ม โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเหตุการณ์สงครามระหว่างทัพพระรามกับทัพฝ่ายทศกัณฐ์เท่านั้น จำนวน ๓๔ สงคราม คือ

๑. ศึกไมยราพ	๒. ศึกกุมภกรรณ ครั้งที่ ๑
๓. ศึกกุมภกรรณ ครั้งที่ ๒	๔. ศึกกุมภกรรณ ครั้งที่ ๓
๕. ศึกอินทรชิต ครั้งที่ ๑	๖. ศึกมังกรกัณฐ์
๗. ศึกอินทรชิต ครั้งที่ ๒	๕. ศึกอินทรชิต ครั้งที่ ๓
๘. ศึกอินทรชิต ครั้งที่ ๔	๑๐. ศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ ๑
๑๑. ศึกสหัสเดชะ	๑๒. ศึกแสงอาทิตย์
๑๓. ศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ ๒	๑๔. ศึกสัตว์ลึงและตรีเมฆ
๑๕. ศึกสัทธาสูรและวิรุณจำบัง	๑๖. ศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ ๓
๑๗. ศึกทพนาสูร	๑๘. ศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ ๔
๑๙. ศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ ๕	๒๐. ศึกทศกัณฐ์ครั้งที่ ๖
๒๑. ศึกท้าวอัศกรรณ	๒๒. ศึกบรรลัยกัลป์
๒๓. ศึกท้าวมหาบาล	๒๔. ศึกทศพิน

^๒ นันททยา ลำดวน, วรรณคดีการละคร, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑)

๒๕. ศึกษาสุริยาภพ ครั้งที่ ๑	๒๖. ศึกษาสุริยาภพ ครั้งที่ ๒
๒๗. ศึกษาบรรลัษจักร ครั้งที่ ๑	๒๘. ศึกษาบรรลัษจักร ครั้งที่ ๒
๒๙. ศึกษาบรรลัษจักร ครั้งที่ ๓	๓๐. ศึกษาท้าวจักรวรรดิ ครั้งที่ ๑
๓๑. ศึกษาณนุพัคตร์	๓๒. ศึกษาท้าวจักรวรรดิ ครั้งที่ ๒
๓๓. ศึกษาท้าวไวยตาล	๓๔. ศึกษาท้าวจักรวรรดิ ครั้งที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง กลวิธีการพูดเพื่อสันติ ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ขั้นสำรวจและคัดเลือกเอกสาร

๑.๑ รวบรวมและศึกษาเอกสารข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๑.๒ รวบรวมและศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการโน้มน้าวใจ สันติศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ขั้นศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๑ ศึกษาเรื่องรามเกียรติ์อย่างละเอียดโดยเฉพาะตอนสงครามใหญ่ เริ่มเรื่องตั้งแต่พระรามออกจากเมืองไปจนทศกัณฐ์ล้ม

๒.๒ ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับการพูดเจรจาเพื่อสันติที่ปรากฏในเหตุการณ์ต่าง ๆ

๓. ขั้นนำเสนอผลงาน

เรียบเรียงผลการศึกษาวิเคราะห์ในรูปแบบวิธีวิจัยแล้วนำเสนอเป็นบทในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์

๔. ขั้นสรุปและอภิปรายผลการศึกษา

สรุป อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการพูดเพื่อสันติ ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ ผู้วิจัยพบว่าได้มีการใช้หลักการพูดเพื่อสันติ ดังนี้

๑. การใช้ยุทธวิธีทางการพูด พบ ๒ เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ที่ ๑ องค์กรสื่อสาร เหตุการณ์ที่ ๒ นิพนธ์สื่อสาร

จากหลักการพูดเพื่อสันติแบบยุทธวิธีทางการทูตทางฝ่ายพระราม ได้ใช้เป็นหลักสากลในการรบ และใช้กลวิธีแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของบุคคลผู้โน้มน้าวใจ ถึงสองครั้ง ในครั้งแรกพระรามใช้องค์ไปเจรจา ครั้งที่สองพระพรตให้สินบนที่ไปเจรจา แต่ผลของการเจรจาดังนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะทางฝ่ายทศกัณฐ์ไม่เชื่อถ้อยฝ่ายพระรามเพราะอาจเห็นว่ามีกำลังกองทัพน้อยกว่า และเป็นเพียงมนุษย์ ซึ่งเมื่อเทียบกับยักษ์แล้วย่อมไม่สามารถที่จะต่อสู้ได้

๒. การให้ข้อเสนอเพื่อยุติสงคราม

การให้ข้อเสนอของฝ่ายพระรามด้วยการปรองดองเพื่อผลประโยชน์นั้นไม่เป็นผลที่น่าเชื่อถือของกุมภกรรณ จึงทำให้การเจรจาในครั้งนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ

๓. การใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม

ปรากฏเหตุการณ์ตอนนี้ทศกัณฐ์ ได้เชิญท้าวม้าสีราชมาลงกาและกล่าวโทษพระรามพระลักษมณ์ ท้าวม้าสีราชรู้ว่าสงครามเกิดขึ้นเพราะ ผู้หญิง ควรจะไปเกลี้ยกล่อมให้เป็นมิตรทั้งสองฝ่าย จึงยกทัพมาพบบริเวณสมรภูมิเพื่อตัดสินความ

สรุปได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม ท้าวม้าสีราชได้ใช้หลักการและกระบวนการยุติธรรมมาจัดการกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น แต่ทางฝ่ายทศกัณฐ์ไม่ยอมรับในคำพิพากษาของท้าวม้าสีราช จึงส่งผลให้สงครามยืดเยื้อและทางฝ่ายทศกัณฐ์ก็แพ้สงคราม

๔. การใช้วัฒนธรรมการคุมคามหน้าเพื่อยุติสงคราม

ในสงครามระหว่างฝ่ายพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์ ทางฝ่ายพระรามได้ใช้กลวิธีการสื่อสารด้วยการคุกคามหน้าฝ่ายตรงข้ามให้เสียหน้าเป็นการลดความสามารถของฝ่ายตนเพื่อให้ฝ่ายทศกัณฐ์เกิดความกลัวแล้วหวังว่าการสู้รบจะได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวคือทำให้ฝ่ายทศกัณฐ์หวาดหวั่นและขาดขวัญในการรบ ซึ่งการใช้กลวิธีการสื่อสารแบบคุกคามหน้านี้นี้ปรากฏอยู่ในคำพูดของตัวละครฝ่ายพระรามคือ พระราม พระลักษมณ์ หนุมาน องคต และสุครีพ

กล่าวได้ว่าการสื่อสารในระหว่างสงครามย่อมทำให้ตัวละครเลือกใช้ภาษาไม่สุภาพซึ่งจะเป็นการที่ทำให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามของคู่สนทนาเสียหน้า จนนำไปสู่การถูกลดศักดิ์ศรีอีกด้วย ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่เกิดผลต่อการเจรจาดังสันติวิธี เพราะในการเจรจาแต่ละครั้งไม่สามารถยุติสงครามได้เลยแต่เป็นการยั่วยุให้สงครามเร่งดำเนินต่อไป

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นจะพบว่าในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีการใช้กลวิธีพูดหรือการเจรจาเพื่อสันติ ๔ วิธี เป็นวิธีทางบวก ๓ วิธี และวิธีทางลบ ๑ วิธี กลวิธีเจรจาเพื่อสันติทางบวก ๓ วิธี ได้แก่ ๑. การใช้กลวิธีทางการทูต ๒. การให้ข้อเสนอเพื่อยุติสงคราม และ ๓. การใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม ส่วนการใช้กลวิธีทางลบ

คือการสื่อสารแบบใช้วัจนกรรมแบบคุกกคามหน้า ซึ่งทั้ง ๔ วิธีนี้ ไม่เป็นผลในการยุติสงครามระหว่างฝ่ายพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์

๑. การใช้ยุทธวิธีทางการทูต พระรามได้มอบหมายให้องคตไปเป็นราชทูตไปพบทศกัณฐ์ เพื่อเจรจา โดยกล่าวกับทศกัณฐ์ว่าพระรามคือพระนารายณ์อวตารมาเพื่อทำลายวงวานยักษ์แต่เนืองด้วยยังมีความปรานีจึงให้มีการเจรจา ดังว่า

เสร็จแล้วจึงกล่าววาจา	ดูกรพญายักษ์
ตัวเราเป็นทูตพระจักรี	ผู้โมลีโลกสถาวร
คือองค์พระนารายณ์อวตาร	จะล้างหมู่มารด้วยแสงศร
บัดนี้ยกพวกพลากร	ข้ามฝั่งสาครสมุทรมา
ตั้งอยู่ยังเขามรกต	พระทรงยศปรานียักษา
จึงให้เราถือสารา	เข้ามาเจรจาโดยธรรม ฯ

แต่ถึงจะยกเหตุผลเจรจาอย่างไรก็ไม่เกิดทำให้ยุติสงครามลงได้

๒. การให้ข้อเสนอเพื่อยุติสงคราม พระรามมอบให้พิเภกไปบอกให้กุมภกรรณยกกองทัพลี้กลับกรุงลงกา และเมื่อเสร็จศึกจะให้ครอบครองกรุงลงกา ดังว่า

๑ เมื่อนั้น	พระกฤษณ์รุกรษ์เรื่องศรี
ได้ฟังก็คิดปรานี	จึงมีพระราชบัญชา
ดูกรพิเภกกุมภกันท์	ซึ่งว่ากุมภกรรณยักษา
ตั้งอยู่ในทศธรรมา	มิได้เป็นโลกาให้เดือดร้อน
ไม่ควรที่เราจะสังหาร	ขุนมารจงห้ามพีก่อน
ให้ยกทัพกลับเข้าพระนคร	มั่นอยู่ต่อกรจะบรรลีย์
ถ้าฟังถ้อยคำเราว่า	สมบัติลงกาจะยกให้
ตัวท่านจงเร่งรีบไป	บอกให้แจ้งใจสุรี ฯ

การเสนอให้ยุติสงครามของพิเภก ไม่เป็นผลเพราะกุมภกรรณคิดว่า พิเภกเป็นพวกของพระราม จึงไม่มีการยุติสงคราม

๓. การใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม ดังตอนที่ทศกัณฐ์ ได้เชิญท้าวม้าสืราชมาลงกา และกล่าวโทษพระรามพระลักษมณ์ ท้าวม้าสืราชรู้ว่าสงครามเกิดขึ้นเพราะ ผู้หญิง ควรจะไปเกลี้ยกล่อมให้เป็นมิตรทั้งสองฝ่าย ดังว่า

ภูพิจารณาก็ได้ความ	คำพระรามสิดาทั้งสองฝ่าย
ต้องถูกผูกพันเป็นต้นปลาย	ทั้งคำเทพทั้งหลายก็สมกัน

ซึ่งเอ็งกล่าวหาทุกข้อ	ล้วนแกล้งติดต่อให้เหมาะสม
สืบสวนก็ไม่ใช่สัจธรรม	สารพันทรลักษณ์อัปรีย
เห็นจริงว่าตัวบังอาจ	ไปลอบลักอัครราชมเหสี
ขององค์พระรามจักรี	อสุรีเร่งส่งนางสีดา ฯ

แต่กระบวนการยุติธรรมก็ไม่ทำให้ยุติสงครามได้เนื่องจากความยึดมั่นในตัวตนมากเกินไป

๔. การใช้วัจนกรรมการคุกคามหน้าเพื่อยุติสงคราม ดังตอนมังกรกัณฐ์และพระรามพูดจาโต้ตอบกันจนมังกรกัณฐ์พิโรธและสั่งเสนายักษ์เข้าโจมตี ซึ่งพระรามได้ใช้วัจนกรรมดูหมิ่นมังกรกัณฐ์ ดังความว่า

๑ เมื่อนั้น	พระนารายณ์สุริยวงศ์ทรงศร
ได้ฟังหลานท้าวยี่สิบกร	ภูธรมีราชโองการ
เหวี่ยงมังกัณฐ์ขุนยักษ์	อย่าฮึกฮักอ้างอวดกำลังหาญ
แต่พ่อของเอ็งมารอนราญ	ยังไม่ต้านทานมือกู
ตัวมีมฤทธิสักเพียงไร	จึงอาจใจออกมาต่อสู้
หัวจะขาดปลิวไปไม่ทันรู้	มึงอย่าดูหมิ่นเจรจา ฯ

การเจรจากับการคุกคามหน้า ก็ไม่สามารถยุติสงครามได้เช่นกัน

อภิปรายผลและสรุปผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ กลวิธีการพูดเพื่อสันติ ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์อภิปรายผลได้ดังนี้

๑. การใช้ยุทธวิธีทางการพูด

การพูด เป็นศิลปะและทักษะการเจรจา สนทนา สื่อสาร รวมถึงการติดต่อระหว่างบุคคล ที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการให้เป็นตัวแทนการเจรจาขององค์กรหรือประเทศ

จากเหตุการณ์สงครามระหว่างทัพพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์ ซึ่งเมื่อพระรามได้จองถนนมายังกรุงลงกา แล้ว สุครีพได้แนะนำให้พระรามได้ใช้กลวิธีทางการพูดก่อนที่จะยกทัพไปรบกับฝ่ายทศกัณฐ์ ซึ่งถือเป็นประเพณีสำคัญในการรบ เมื่อพระรามได้ฟังคำแนะนำของสุครีพก็มีความเห็นสอดคล้อง จึงได้ตรัสถามถึงความเหมาะสมของบุคคลที่จะเป็นทูต ถูกลองไป ซึ่งสุครีพได้กล่าวกับพระรามว่า องคตเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมเนื่องด้วยพละกำลัง ความสามารถ ความฉลาดไหวพริบดี และเป็นผู้ที่มีถ้อยคำอาจหาญหลักแหลม

พระรามได้มีความเห็นคล้อยตามที่สุครีพกล่าว แล้วตรัสเรียกองคตเพื่อทำหน้าที่พร้อมได้กล่าวคำยกย่อง องคต ว่าเป็นผู้มีความสามารถ ซึ่งเป็นการกล่าวยกย่องและให้เกียรติ หลังจากองคตได้รับสารของพระรามแล้ว ได้เป็นราชทูตไปพบทศกัณฐ์ เมื่อได้พบทศกัณฐ์แล้วได้แจ้งเหตุผลการเป็นทูตเพื่อให้ทศกัณฐ์หย่าศึก โดยกล่าวกับทศกัณฐ์ว่าพระรามคือพระนารายณ์อวตารมาเพื่อทำลายวงวานยักษ์แต่เนื่อง

ด้วยยังมีความปรานีจึงให้มีการเจรจา ซึ่งคำกล่าวนี้นี้ออดคล้องกับสวนิต ยมาภัย^๓ กล่าวว่ามีกลวิธีสำคัญคือ แสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของบุคคลผู้โน้มน้าวใจ

แต่การส่งสารในครั้งนี้ทศกัณฐ์มิได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตนารมณ์ซึ่งทำให้เกิดสงครามระหว่างทั้งสองฝ่ายซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งของ ลิวอิส เอ. โคเซอร์ที่กล่าวว่า “ความขัดแย้ง ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านบวก คือ ความรัก และด้านลบ คือ ความเกลียดชัง ความขัดแย้งของมนุษย์จึงมีทั้งดี และไม่ดีขึ้นอยู่กับคนในสังคมนั้นๆ จะใช้ความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างไร” ดังนั้น ทศกัณฐ์เป็นที่มีความขัดแย้งทั้งทางด้านบวก คือมีความรัก หรือความหลงใหลนางสีดา และความเกลียดชังต่อฝ่ายพระราม และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ “ปัจจัยรากฐานความขัดแย้งอยู่ที่ “อำนาจ” มิใช่ “เศรษฐกิจ” แบ่งเป็นความขัดแย้งรากฐาน (Intensive Conflict) และความขัดแย้งรุนแรง (Violence Conflict) ขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มย่อยในสังคมนั้น” นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า หลักการพูดเพื่อสันติแบบยุทธวิธีทางการทูตทางฝ่ายพระรามได้ใช้เป็นหลักสากลในการรบและใช้กลวิธีแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของบุคคลผู้โน้มน้าวใจ ถึงสองครั้ง และสอดคล้องกับทฤษฎีสันติวิธีของวิลเลียม ยูรี ที่ว่า “การเจรจาเป็นสิ่งที่อยู่ทุกแห่ง การเจรจาเป็นสิ่งที่จำเป็น เป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งรุนแรง” และยังสอดคล้องกับแนวคิดสันติวิธีของชัชวาลน์ สถาอานันท์ที่ว่า “สันติวิธีเป็นทางออกจากความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเผชิญความรุนแรง” และสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีไว้ว่า การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (Conflict Management by Peaceful Means ได้แก่ วิธีการการทูตเชิงสันติวิธีการกฎหมายเชิงสันติ (Peaceful Diplomatic Means) ได้แก่ การเจรจา (Negotiation) เป็นกระบวนการพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อหาทางออกร่วมกันของทั้งสองฝ่ายทศกัณฐ์ได้แสดงความขัดแย้งด้านอำนาจเพราะทศกัณฐ์คิดว่าตนนั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าทางฝ่ายพระราม จึงทำให้ทศกัณฐ์ไม่ยอมต่อฝ่ายพระราม การเจรจาทางการทูตจึงไม่เป็นผล

๒. การให้ข้อเสนอเพื่อยุติสงคราม

สงครามระหว่างทัพพระรามกับทัพฝ่ายทศกัณฐ์นอกจากกระบวนการเจรจาทางการทูตแล้ว การให้ข้อเสนอก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทางทัพฝ่ายพระรามใช้เพื่อต้องการยุติสงคราม การให้ข้อเสนอนี้จะพบในการศึกระหว่างทัพพระรามกับฝ่ายทัพของทศกัณฐ์ที่ยกทัพมาโดยกุมภกรรณ ข้อเสนอของพระรามไม่เป็นผลให้เกิดสงครามระหว่างทัพพระรามกับทัพกุมภกรรณถึง ๓ ครั้ง ผลสุดท้ายกุมภกรรณก็ถูกพระรามสังหาร

การให้ข้อเสนอของพระรามที่มีต่อกุมภกรรณนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของแดเนียล ดานา ได้เสนอการแก้ไขความขัดแย้ง ไว้ว่า การปรองดองเพื่อผลประโยชน์ (Interest Reconciliation) การแก้ไขความ

^๓ สวนิต ยมาภัย, *หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร*, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๙), หน้า ๑๖๙ -๑๗๓.

ขัดแย้งในรูปแบบการปรองดองเพื่อผลประโยชน์ เป็นการแก้ไขความขัดแย้งแบบบูรณาการ เน้นการพูดคุย การเจรจาต่อรอง และกระบวนการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ซึ่งเป้าหมายของการแก้ไขความขัดแย้งเป็นแบบชนะทั้งคู่ จัดว่าเป็นการแก้ไขความขัดแย้งที่ดีที่สุด เพราะมีการร่วมมือกันไม่ใช่การแก้ไขความขัดแย้งแบบอ่อนแอ แต่เป็นความฉลาดในการแก้ไขความขัดแย้งการให้ข้อเสนอของฝ่ายพระรามด้วยการปรองดองเพื่อผลประโยชน์นั้นไม่เป็นผลที่น่าเชื่อถือของกุมภกรรณจึงทำให้การเจรจาในครั้งนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ

๓. การใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม

กระบวนการยุติธรรม เป็นการดำเนินการเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ระหว่างผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจการสืบสวนหาข้อเท็จจริงกับผู้กระทำผิดจนถึงการฟ้องร้อง ในเรื่องรามเกียรติ์ได้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงครามซึ่งพบได้ในตอนท้าวมาลีวราชว่าความจากเหตุการณ์ตอนนี้เห็นว่าท้าวมาลีวราชได้ใช้หลักการและกระบวนการยุติธรรมมาจัดการกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น แต่ทางฝ่ายทศกัณฐ์ไม่ยอมรับในคำพิพากษาของท้าวมาลีวราช จึงส่งผลให้สงครามยืดเยื้อและทางฝ่ายทศกัณฐ์ก็แพ้สงคราม

๔. การใช้วัฒนธรรมการคุมคามหน้าเพื่อยุติสงคราม

แนวคิดเรื่อง “หน้า” ตามความคิดของบราวน์และเลวินสัน^๔ เป็นสิ่งที่ทุกคนพยายามรักษาหน้าและไม่ต้องการให้ใครมาละเมิดหน้าของตน สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ

๑. หน้าเชิงลบ (Negative face) หมายถึง หน้าที่ต้องการความเป็นส่วนตัวหรือปัจเจกบุคคล และมีความประสงค์ที่จะไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาก้าวล่วงความเป็นตัวของตัวเองอีกทั้งผู้คนส่วนใหญ่นึกถึงความต้องการนี้เป็นอันดับแรก

๒. หน้าเชิงบวก (Positive face) หมายถึง หน้าที่ต้องการความยอมรับและความชื่นชมยินดีจากผู้อื่นในฐานะสมาชิกสังคมที่ดี หรือการยอมรับว่าเป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกันที่มีความสนใจพื้นฐานและเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่คล้ายคลึงกัน ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมากล่าวหาหรือวิพากษ์วิจารณ์ สามารถพบได้ในสถานการณ์ที่เป็นความเป็นทางการน้อย

นอกจากนี้ “การรักษาหน้า” (Face-Saving / FSA) สามารถจำแนกได้ทั้งเชิงลบและเชิงบวก และในทางตรงกันข้ามกัน หากผู้สื่อสารไม่ได้คำนึงถึงหน้าในลักษณะข้างต้น ถือว่าเป็น “การคุกคามหน้า” (Face-Threatening / FTA) ซึ่งแบ่งออกเป็นทั้งเชิงลบและเชิงบวก แต่ทั้งนี้การใช้ภาษาในการสื่อสารที่ทำให้เสียหน้า สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ ๑) การใช้ภาษาที่ทำให้ “ผู้ฟัง” เสียหน้า และ ๒) การใช้ภาษาที่ทำให้ “ผู้พูด” เสียหน้า

^๔ Brown and Levinson, 1987

ในสงครามระหว่างฝ่ายพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์ ทางฝ่ายพระรามได้ใช้กลวิธีการสื่อสารด้วยการคุกคามหน้าฝ่ายตรงข้ามให้เสียหน้าเป็นการลดทอนความสามารถของฝ่ายตนเพื่อให้ฝ่ายทศกัณฐ์เกิดความกลัวแล้วหวังว่าการสู้รบจะได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวคือทำให้ฝ่ายทศกัณฐ์หวาดหวั่นและขาดขวัญในการรบ ซึ่งการใช้กลวิธีการสื่อสารแบบคุกคามหน้านี้นี้ปรากฏอยู่ในคำพูดของตัวละครฝ่ายพระรามคือ พระราม พระลักษมณ์ หนุมาน องคต และสุครีพ การสื่อสารในระหว่างสงครามย่อมทำให้ตัวละครเลือกใช้ภาษาไม่สุภาพซึ่งจะเป็นการที่ทำให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามของคู่สนทนาเสียหน้า จนนำไปสู่การถูกลดศักดิ์ศรีอีกด้วย ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่เกิดผลต่อการเจรจาด้วยสันติวิธี เพราะในการเจรจาแต่ละครั้งไม่สามารถยุติสงครามได้เลยแต่เป็นการยั่วยุให้สงครามเรื้อรังดำเนินต่อไป

กลวิธีการเจรจา ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ไม่สามารถยุติสงครามที่เกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะใช้อยู่ทิวไร อย่างไร โดยจะเห็นว่า การเอาชนะกันในเรื่องสงครามเกิดจากการแย่งชิง การเอาชนะกัน โดยการผูกเรื่องให้ทศกัณฐ์ ไปแย่งเอาภรรยาของพระรามมา ซึ่งจริงแล้วนางสีดาคือธิดาของตนเอง ที่ได้จับลอยน้ำไปเมื่อแรกเกิด การเจรจาต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า ตัวละครเองก็ไม่ได้อยากทำสงครามนักจึงมีการใช้กลวิธีการพูดเพื่อให้ยุติสงคราม ซึ่งในปัจจุบัน การทำศึกสงคราม หรือการแข่งขันในปัจจุบันก็มีการเจรจาไปพร้อม ๆ กัน แต่ในปัจจุบันการเจรจา มีพลังอำนาจ มากกว่าการทำสงครามเพราะเมื่อสังคมเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ผลประโยชน์ที่ได้มีย่อมมีค่ามากกว่าการที่จะทำสงครามเพื่อลดความเสียหายทั้ง ๒ ฝ่าย

จึงเป็นภาพสะท้อนของสังคมในยุคปัจจุบัน ถึงแม้ว่าสงครามจะเปลี่ยนรูปแบบไปกลายเป็นสงครามทางเศรษฐกิจผูกขาด การเจรจาต่อรองที่เกิดขึ้นมักจะไม่เป็นผลเช่นเดียวกัน คือไม่สำเร็จ หรือก็เป็นการเจรจา เพื่อสร้างเรื่องราวไปสู่ผลประโยชน์สูงสุดของกลุ่มคนที่เจรจา ดังนั้นผู้ถือครองอำนาจที่เหนือกว่าย่อมมีพลังในการเจรจาต่อรองและมักจะประสบความสำเร็จในเกือบทุกครั้ง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. **ชั้นดีธรรมประตูล้านติภาพ คู่มือการเรียนการสอนเพื่อสันติภาพสิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๔๒.

_____. **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. เล่มที่ ๑-๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๙.

นันทยา ลำดอน. **วรรณคดีการละคร**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑.

พระวรราชโอรสพิทยลาภพฤฒิยากร กรมหมื่น. **จักรวาลแห่งความรอบรู้**. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๐๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒.

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ และสุมาลย์ บ้านกล้วย. ตัวละครในรามเกียรติ์: ลักษณะความเป็นมาและพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์. (ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : ธเนศวรการพิมพ์, ๒๕๒๕.

ศิวดล วราเอกศิริศึกษา. วัจนกรรมเกี่ยวกับความสุภาพ และแนวคิดเรื่องหน้าที่กับการคุกคามหน้าของตัวละครในรามเกียรติ์.วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย ปีที่ ๓๓. ๒๕๕๖.

สวณิต ยมาภัย. หลักการพูดขั้นพื้นฐาน. สังเขปสาระสำคัญ. ๒๕๕๙ .

Penelope, Brown, and Levinson, Stephen C. Universals in languageusage: politeness phenomena. In Questions and Politeness: Strategiesin Social Interaction. Ed. by Esther N. Goody. Cambridge: CambridgeUniversity Press. (1978).